

Autor: Sandra Memišević, dipl. oec

Institucija: Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara Bosne i Hercegovine

E-mail: sandra.memisevic@dei.gov.ba

PROCEDURE I USLOVI ZA UVOZ MLIJEKA I MLIJEČNIH PROIZVODA PORIJEKLOM IZ TREĆIH ZEMALJA U EVROPSKU UNIJU - SLUČAJ BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak

Kroz više od pola vijeka Evropska unija (EU) posvećena je uspostavljanju sistema sigurnosti hrane čije su osnovne odlike najviši svjetski standardi sigurnosti hrane i odsustvo njihove parcijalne primjene prema zemljama porijekla. Unošenje pošiljki hrane i hrane za životinje iz trećih zemalja na teritoriju EU moguće je samo pod uslovom da udovoljavaju zahtjevima koje propisuje *acquis* EU ili zakonodavstvo treće zemlje za koje je EU ocijenila da je istovjetno *acquis*-u. Posebno su zahtjevi rigidni za proizvode životinjskog porijekla sa kojima je povezan i veći rizik za potrošače, javno zdravlje i zdravlje životinja. Ovaj rad primarno analizira procedure i uslove za unošenje u EU mlijeka i mliječnih proizvoda, kao dio opštih procedura i uslova EU za unošenje proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja, te ih stavlja u kontekst Bosne i Hercegovine (BiH). U radu su korištene metode dedukcije, apstrakcije, sinteze, analize sadržaja i komparativne analize. Zaključna misao konstatira da BiH treba dalje raditi na uspostavljanju sistema službenih kontrola hrane i hrane za životinje, te da „ad hoc“ rješenja koja tretiraju samo jednu grupu proizvoda u sistemu, nisu održiva u dugom roku. Potrebni su sistemski zakoni koji će moći odgovoriti na zahtjeve EU i zahtjeve domaćih proizvođača i potrošača.

Ključne riječi: *acquis* EU, UHT mlijeko, uslovi, uvoz, izvoz, Ured za hranu i veterinarstvo (FVO), službene kontrole hrane i hrane za životinje.

(Mišljenja izražena u radu predstavljaju mišljenje autora i ne odražavaju mišljenje Direkcije za evropske integracije i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine)

1. Uvod

Sistem sigurnosti hrane Evropske unije (EU) jedan je od najefikasnijih u cijelom svijetu, a hrana pod nadzorom ovog sistema smatra se jednom od najsigurnijih. Kako bi održala povjerenje potrošača u sistem te očuvala javno zdravlje, zdravlje životinja i životnu sredinu, EU razvila je stroge zahtjeve za uvoz hrane i hrane za životinje, a posebnu je pažnju posvetila proizvodima životinjskog porijekla sa kojima je povezan i veći rizik po elemente eko sistema.

Pošiljke hrane i hrane za životinje koje se unose na teritoriju EU sa ciljem konačnog puštanja u promet na tržište EU ili sa ciljem provoza preko teritorije EU, moraju udovoljiti opštim i posebnim zahtjevima koje propisuje *acquis* EU ili zahtjevima sadržanim u zakonodavstvu treće zemlje kojeg su relevantne službe Evropske komisije (EK) ocijenile istovjetnim *acquis*-u. U osnovi ovih zahtjeva je učinkoviti i pouzdan sistem službenih kontrola hrane i hrane za životinje, kojeg najbolje oslikava jasna podjela nadležnosti različitih institucija u mreži hrane, jasna hijerarhija propisa, učinkovita organizacija i koordinacija njihovog rada te odgovornost i znanje svih subjekata uključenih u sistem.

Izvozne mogućnosti trećih zemalja čiji sistemi sigurnosti hrane nisu usklađeni sa ovim principima naročito su ograničeni, što se najbolje vidi iz primjera Bosne i Hercegovine (BiH), koja je u periodu od 2007. do danas ispunila uslove za uvoz u EU tek nekoliko proizvoda životinjskog porijekla. Radi se o živoj ribi i proizvodima ribarstva (2008., proizvodi akvakulture iz slatkih voda), nus proizvodima životinjskog porijekla (2008., prerađena vuna, sirova koža i hrana za kućne ljubimce), medu (2013.), a od septembra 2015. godine ovoj listi su dodani termički obrađeno mlijeko i mliječni proizvodi.

Odobranje uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH u EU bio je jedan od najvažnijih događaja koji je obilježio 2015. godinu, praćen snažnim pritiscima i interesovanjem proizvođača, javnosti i medija u zemlji. Upravo stoga je ovaj rad posvećen procedurama i uslovima za uvoz u EU mlijeka i mliječnih proizvoda porijeklom iz trećih zemalja i iskustvima BiH u ovom procesu.

Rad na jednom mjestu objedinjava odredbe većeg broja propisa EU u pogledu uvoza proizvoda životinjskoga porijekla iz trećih zemalja, posebno mlijeka i mliječnih proizvoda i dovodi ih u vezu sa procedurama i uslovima primijenjenim u slučaju odobravanja uvoza u EU termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda, sa fokusom na iskustvo BiH, što se smatra njegovim najvećim doprinosom. Glavni dio rada podijeljen je u tri tematske cjeline: prva cjelina elaborira opšte procedure i uslove EU za uvoz proizvoda životinjskoga porijekla iz trećih zemalja, u drugoj cjelini dat je pregled ovih uslova za mlijeko i mliječne proizvode, dok je treća cjelina posvećena iskustvima BiH u vezi sa izvozom ovih proizvoda u EU.

2. Metodologija

U istraživanju o procedurama i uslovima za uvoz u EU mlijeka i mliječnih proizvoda iz trećih zemalja korištene su:

- a) metoda dedukcije pri izvođenju zaključaka o opštim i posebnim uslovima za uvoz u EU mlijeka i mliječnih proizvoda;
- b) metoda analize sadržaja propisa EU o hrani i hrani za životinje, te mlijeka i mliječnih proizvoda posebno;
- c) metode apstrahovanja i sinteze i
- d) komparativna analiza sistema službenih kontrola hrane i hrane za životinje BiH i EU.

3. Opšte procedure i uslovi za odobravanje uvoza proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja u EU

3.1. Procedure za odobravanje uvoza proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja u EU

Procedure EU za odobravanje uvoza proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja su opšte i primjenjuju se prema svim trećim zemljama na isti način, izuzev u slučajevima kada *acquis* EU dozvoljava i drugačiji pristup.

Kada treća zemlja iskaže interes za izvoz proizvoda životinjskog porijekla u EU, obično proceduru odobravanja uvoza prati sljedeći niz koraka (*General guidance, str. 12-13, prilagođeno*):

- nadležno tijelo treće zemlje dostavlja Generalnoj direkciji Evropske komisije za zdravlje i sigurnost hrane (DG SANTE) službeni zahtjev za odobravanje uvoza određenog proizvoda životinjskog porijekla u EU. Zahtjev treba sadržavati sve potrebne informacije o vrsti životinja ili proizvoda životinjskog porijekla koji su predmet zahtjeva, informacije o klasi životinja, minimalnim tretmanima kojima se proizvodi podvrgavaju, projektiranom obimu trgovine i državama članicama EU u koje se namjerava izvoziti, informacije o objektima kandidiranim za izvoz te potvrdu nadležnog tijela da svi kandidirani objekti ispunjavaju uslove EU, uz pozivanje na *acquis* EU u kojima su sadržani;
- po prijemu zahtjeva, DG SANTE dostavlja nadležnoj instituciji u trećoj zemlji odgovarajući predmisijski upitnik kojim se žele osigurati sve potrebne informacije o zakonodavstvu i organizaciji institucija u mreži hrane, sa posebnim naglaskom na informacije o sistemu službenih kontrola proizvoda koji su predmet zahtjeva;
- nadležno tijelo u zemlji dostavlja DG SANTE-u u zadanom roku odgovore na upitnik, sa predloženim programom praćenja rezidua veterinarskih lijekova u proizvodima životinjskog porijekla za potrebe odobrenja te primjerak na engleskom jeziku domaćih propisa koji se primjenjuju u vezi životinja/proizvoda životinjskog porijekla koji su predmet zahtjeva;
- DG SANTE priprema evaluaciju dostavljenih odgovora te uspostavlja bilateralne kontakte sa tijelima treće zemlje u svrhu dobijanja dodatnih pojašnjenja. U ovisnosti od cjelovitosti odgovora, zavisi da li će se trećoj zemlji dostaviti i dodatna pitanja;
- ukoliko DG SANTE ocijeni zadovoljavajućim informacije koje je dostavila nadležna institucija treće zemlje, uvrštava treću zemlju u program kontrolnih posjeta Ureda za hranu i veterinarstvo (FVO) te se ista organizuje u skladu sa predviđenim planom rada FVO-a;
- slijedom završetka kontrolne posjete, FVO dostavlja završni izvještaj o provedenoj kontroli nadležnoj instituciji u trećoj zemlji, relevantnim službama EK, Evropskom parlamentu i državama članicama EU na komentare i uvid. FVO u izvještaju može dati preporuku za odobravanje uvoza ili u slučaju registriranja određenih nedostataka, niz preporuka u formi akcionog plana na koje trebaju odgovoriti institucije u trećoj zemlji;
- ukoliko je ishod kontrolne posjete FVO-a zadovoljavajući ili se, u slučaju dostavljanja akcionog plana, preporuke FVO-a realiziraju (što se potvrđuje bilo pisanim garancijama nadležne institucije u trećoj zemlji bilo tokom nove kontrolne posjete), EK priprema nacrt izmjena odgovarajućeg *acquis*-a u cilju da:
 - a) stavi treću zemlju na listu trećih zemalja iz kojih je uvoz u EU određene vrste životinje ili proizvoda životinjskog porijekla odobren;
 - b) osmisli, ukoliko je potrebno, certifikaciju za zdravlje životinja na osnovu zdravstvenog stanja u zemlji ili dijelu zemlje iz koje pošiljke potiču;
 - c) odobri plan praćenja rezidua veterinarskih lijekova u proizvodima životinjskog porijekla te
 - d) uspostavi inicijalnu listu odobrenih objekata i objavi je na zvaničnim stranicama DG SANTE-a.

Od momenta podnošenja zahtjeva za odobravanje uvoza do momenta uvrštavanja treće zemlje na popis zemalja odobrenih za uvoz i objavljivanja popisa objekata iz treće zemlje iz kojih je uvoz dozvoljen, može proći i nekoliko godina, a što zavisi od dinamike ispunjavanja uslova za uvoz. Propisi EU o

službenim kontrolama uređuju detaljno procedure za uvoz proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja. Posebno treba obratiti pažnju na članove 11. i 12. Uredbe (EZ) br. 854/2004 u pogledu liste trećih zemalja i liste objekata odobrenih za uvoz proizvoda životinjskog porijekla u EU.

3.2. Popis trećih zemalja odobrenih za uvoz proizvoda životinjskog porijekla u EU

Proizvodi životinjskog porijekla mogu se uvoziti u EU samo iz onih trećih zemalja ili dijelova trećih zemalja koji se nalaze na popisima trećih zemalja odobrenih za uvoz, koje priprema i ažurira Evropska komisija (EK) u skladu sa procedurama koje uključuju i Stalni odbor za lanac ishrane i zdravlje životinja (*članovi 11. i 19. Uredbe (EZ) br. 854/2004*).

Treće zemlje se nalaze na ovim popisima samo ukoliko EU izvrši kontrolu u tim zemljama i ukoliko ta kontrola pokaže da nadležno tijelo u trećoj zemlji pruža odgovarajuće garancije u vezi usklađenosti ili istovjetnosti propisa treće zemlje sa propisima EU o hrani i hrani za životinje, kao i zdravlju životinja (*član 11. (2) Uredbe (EZ) br. 854/2004 i član 48(3) Uredbe (EZ) br. 882/2004*).

Međutim, treća zemlja može biti uvrštena u odgovarajuće popise trećih zemalja odobrenih za uvoz određenih proizvoda životinjskog porijekla u EU bez prethodno provedene kontrole EU u toj zemlji, ukoliko procjena rizika proizvoda koji se uvoze u EU ne opravdava vršenje kontrole te ukoliko u postupku odlučivanja o uvrštavanju treće zemlje na popis, utvrdi da druge informacije ukazuju na to da nadležno tijelo pruža potrebne garancije u vezi usklađenosti zakonodavstva treće zemlje sa *acquis*-em EU.

3.2.1. Kontrole Evropske komisije u trećim zemljama

Kontrole u trećim zemljama u ime EU organizuje Komisija, tačnije FVO kao organizaciona jedinica DG SANTE-a, a u skladu sa članom 46. Uredbe (EZ) br. 882/2004. Krajem svake godine FVO priprema program rada za narednu godinu, a koji uključuje i program kontrolnih posjeta trećim zemljama. FVO uvrštava treću zemlju u program kontrola shodno prioritetima EU, na osnovu vlastite inicijative ili inicijative treće zemlje.

Treća zemlja pokreće ovu inicijativu dostavljanjem zahtjeva za odobravanje uvoza određene vrste proizvoda životinjskog porijekla u EU ili dostavljanjem zahtjeva za dolazak inspekcije FVO-a. Za treću zemlju je važno da pokrene inicijativu na vrijeme, značajno prije usvajanja programa rada FVO-a za narednu godinu, imajući u vidu da su izmjene programa u toku njegove realizacije rijetke i gotovo nemoguće bez snažne političke podrške EU.

Prije svake kontrolne posjete, FVO dostavlja trećoj zemlji pred-misijski upitnik sa ciljem da osigura sve važne informacije o proizvodima koji su predmet zahtjeva treće zemlje za odobravanje uvoza. Te informacije se odnose na: zakonodavstvo treće zemlje u vezi proizvoda životinjskog porijekla, usklađenost istog sa *acquis*-em EU o hrani i hrani za životinje, nadležnosti institucija u mreži hrane, sistem službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla, certifikacije pošiljki za izvoz, sisteme registracije farmi i registracije i identifikacije kretanja životinja, statističke podatke o proizvodnji i trgovini i sl. Potpunost i vjerodostojnost dostavljenih odgovora je važna za proces uvrštavanja treće zemlje u program kontrola FVO-a.

Kako je odobravanje uvoza krajnji cilj koji se želi postići, nadležne institucije u zemlji moraju biti potpuno spremne za dolazak kontrole i osigurati da svi elementi sistema koji će biti predmet ocjene budu u skladu sa zahtjevima EU. Ukoliko ishod kontrole bude negativan, može proći i nekoliko godina do organizovanja nove kontrole, što je između ostalog i rezultat pritiska država članica na EK u vezi efikasnijeg trošenja sredstava zajedničkog budžeta.

Po završetku kontrolne posjete, FVO dostavlja trećoj zemlji izvještaj sa pregledom komentara i ocjena za svaki pojedinačni predmet kontrole kao i sumarnu ocjenu funkcionisanja sveukupnog sistema koji je bio predmet kontrole (zakonodavstvo, institucije, službene kontrole, specifični uslovi za pojedinačne proizvode životinjskog porijekla i sl.). Rijetke su treće zemlje koje nakon prve kontrolne posjete FVO-a

bivaju uvrštene na odgovarajuće popise trećih zemalja odobrenih za uvoz. Obično u svojim izvještajima FVO dostavlja listu preporuka za prevazilaženje nedostataka uočenih tokom posjete te prije nego se uvoz odobri planira organizaciju naredne kontrole kako bi potvrdio da li su preporuke ispunjene. Izvještaj o provedenim kontrolama se dostavlja i zemljama članicama te prezentuje Evropskom parlamentu.

EK može i prije organizacije naredne kontrolne posjete odobriti uvrštavanje treće zemlje na popis ukoliko nadležne institucije u trećoj zemlji pruže pouzdane garancije da su preporuke ispunjene ili da postoje jasni, dinamikom i rokovima ograničeni planovi za realizaciju preporuka. U ovom slučaju, obično se radi o proizvodima životinjskog porijekla koji se podvrgavaju takvim termičkim obradama koje reduciraju rizik po zdravlje životinja i javno zdravlje u EU na prihvatljiv nivo. Neovisno o ovome, FVO i druge službe EK pomno, kroz bilateralne kontakte i informacije koje joj dostavljaju institucije u trećoj zemlji, prate status zemlje u pogledu zdravlja životinja i usvajanja i provođenja zakonodavstva u oblasti hrane i hrane za životinje, uključujući i ono o službenim kontrolama. Na osnovu rizika procijenjenog na osnovi ovih informacija, FVO odlučuje o učestalosti budućih kontrola u trećoj zemlji.

Kada razmatra zahtjev treće zemlje za odobravanjem uvoza u EU određenih proizvoda životinjskog porijekla, ali i pri ažuriranju ovog popisa, EK tokom kontrolnih posjeta i na osnovu ranije primljenih informacija ocjenjuje ispunjenost uslova zdravlja životinja i javnog zdravlja u trećoj zemlji, prema kriterijima navedenim u nastavku. Uz ovo su važni i uslovi u objektima koje je treća zemlja kandidirala za izvoz.

3.2.2. Uslovi zdravlja životinja, uslovi javnog zdravlja i uslovi u objektima

a) Uslovi zdravlja životinja

Kako bi ocijenila da li je status zdravlja životinja u trećoj zemlji odgovarajući, EK uzima u obzir sljedeće kriterije (*General Guidance, str. 4-5*):

- a) zakonodavstvo treće zemlje u pogledu živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla;
- b) zdravstveni status žive stoke, drugih domaćih i divljih životinja u trećoj zemlji, sa posebnim naglaskom na egzotične bolesti životinja i bilo koje druge zdravstvene ili okolišne uslove u trećoj zemlji koji mogu prouzrokovati rizik po zdravstveno stanje i stanje okoliša u EU;
- c) organizaciju nadležnih veterinarskih institucija i inspeksijskih službi, nadležnost ovih službi, nadzor kojim su podvrgnuti i oprema s kojom raspolažu, uključujući laboratorijske kapacitete, a sve u svrhu ocjene učinka provođenja zakonodavstva;
- d) uvjerenje koje nadležni veterinarski organ treće zemlje može dati u pogledu usklađenosti ili istovjetnosti sa odgovarajućim uslovima za zdravlje životinja primjenljivim u EU;
- e) članstvo zemlje u Svjetskoj organizaciji za zdravlje životinja (OIE) te pravovremena razmjena informacija o postojanju zaraznih bolesti životinja na teritoriji treće zemlje, naročito bolesti sa liste OIE-a;
- f) tekuću razmjenu informacija sa EK u vezi sa pojavama bolesti životinja i politici vakcinacije životinja, promjenama u zdravstvenim pravilima za određene tipove živih životinja iz uvoza te zdravstvenim statusom životinja na teritoriji treće zemlje;
- g) prethodno iskustvo sa uvozom iz treće zemlje i rezultate bilo koje uvozne kontrole;
- h) rezultate kontrolnih posjeta ili nadzora provedenog u trećoj zemlji, naročito rezultate službenih kontrola nadležnih institucija ili tamo gdje je to zahtijevala EK, izvještaj kojeg podnosi nadležna institucija o izvršenim inspekcijama;
- i) pravila prevencije i kontrole infektivnih ili zaraznih bolesti životinja koja su na snazi u trećim zemljama te njihova primjena, uključujući zahtjeve u vezi uvoza iz drugih trećih zemalja.

b) Uslovi javnog zdravlja

Kako bi ocijenila da li su u trećoj zemlji u odnosu na proizvode životinjskog porijekla ispunjeni uslovi javnog zdravlja, EK uzima u obzir sljedeće kriterije (*General Guidance, str. 5-6*):

- a) obuke osoblja angažovanog na izvođenju službenih kontrola;
- b) resurse i dijagnostičku opremu dostupnu nadležnim organima;
- c) postojanje i operativnost procedura kontrole dokumenata i kontrole sistema baziranih na prioritetima;
- d) nivo i provođenje službenih kontrola uvoza živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla;
- e) uvjerenje koje treća zemlja može dati u pogledu usklađenosti ili istovjetnosti sa zahtjevima EU;
- f) higijenske uslove proizvodnje, rukovanja, skladištenja i distribucije koji se trenutno primjenjuju na proizvode ili životinje namijenjene tržištu EU;
- g) bilo koje iskustvo EU sa stavljanjem na tržište proizvoda iz trećih zemalja i rezultate bilo kojih uvoznih kontrola;
- h) rezultate kontrolnih posjeta FVO-a u trećoj zemlji i rezultate službenih kontrola nadležnih institucija i aktivnosti nadležnih institucija poduzetih u svijetlu preporuka adresiranih tokom posjete;
- i) postojanje, provođenje i obavještanje o odobrenim programima kontrole bolesti životinja;
- j) upotrebu, zabranu ili odobrenje, distribuciju i stavljanje na tržište te kontrolu upotrebe veterinarskih lijekova;
- k) pripremu i upotrebu stočne hrane, uključujući procedure za upotrebu aditiva i pripremu i upotrebu lijekova u hrani za životinje, kao i higijensku kvalitetu sirovina korištenih za pripremu hrane za životinje i gotovog proizvoda i
- l) postojanje, provođenje i obavještanje o odobrenom programu kontrole rezidua veterinarskih lijekova u proizvodima životinjskog porijekla.

Kontrolne liste navedene iznad proizlaze iz odredbi *acquis*-a EU o hrani, a posebno članova 11.(4) Uredbe (EZ) br. 854/2004 i 46. (1) Uredbe (EZ) br. 882/2004.

c) *Uslovi u objektima*

Kako učinkovit sistem službenih kontrola nije sebi svrha, nego je u službi potrošača i javnog zdravlja, objekti iz kojih potiču proizvodi životinjskog porijekla i hrana za životinje koji se uvoze u EU, moraju biti predmet stalnog veterinarskog nadzora nadležnih institucija treće zemlje. S tim u vezi, nadležne institucije treće zemlje moraju garantovati da su:

- uslovi primijenjeni u objektima iz kojih se hrana i hrana za životinje uvoze u EU u skladu sa zahtjevima EU ili njima istovjetnim zahtjevima;
- liste ovih objekata pripremljene i redovno ažurirane te da se bez odlaganja i kašnjenja dostavljaju EK i
- objekti kandidirani za izvoz predmet redovne i učinkovite kontrole nadležnih tijela treće zemlje (*General Guidance, str. 6*).

Tek kada EK ocjeni da su svi uslovi vezani za konkretan proizvod životinjskog porijekla ispunjeni, treća zemlja biva uvrštena na odgovarajući popis trećih zemalja iz kojih je uvoz u EU dopušten. Ovi popisi pripremaju se za svaku grupu proizvoda životinjskog porijekla pojedinačno te čine sastavni dio zakonodavstva EU u vezi predmetnog proizvoda životinjskog porijekla. EK je u obavezi da ove popise učini dostupnim javnosti.

3.3. Popis objekata iz trećih zemalja iz kojih je uvoz proizvoda životinjskog porijekla u EU dozvoljen

Nakon što EK uvrsti treću zemlju na listu zemalja odobrenih za uvoz u EU određenog proizvoda životinjskog porijekla, nadležno tijelo treće zemlje dostavlja EK na njen poziv popis objekata kandidiranih za izvoz. U skladu sa članom 12. Uredbe (EZ) br. 854/2004, EK uvrštava ove objekte na popis objekata iz kojih je uvoz u EU određene vrste proizvoda životinjskog porijekla dopušten, samo ukoliko nadležno tijelo treće zemlje garantuje:

- da taj objekt, zajedno sa svim objektima u kojima se rukuje sirovinama životinjskog podrijetla koje se upotrebljavaju za proizvodnju dotičnih proizvoda životinjskog porijekla, ispunjava odgovarajuće zahtjeve EU, a naročito one iz Uredbe (EZ) br. 853/2004 ili zahtjeve za koje je, pri odlučivanju o uvrštavanju te treće zemlje u odgovarajući popis zemalja odobrenih za uvoz, utvrđeno da su istovjetni tim zahtjevima;
- da inspekcijska služba u trećoj zemlji nadzire objekte i ako je potrebno stavlja Komisiji na raspolaganje sve bitne podatke o objektima koji dostavljaju sirovine i
- da ima stvarna ovlaštenja zaustaviti izvoz u EU iz objekata u slučaju da objekti ne ispunjavaju zahtjeve EU.

Kada nadležno tijelo treće zemlje dostavi EK popis objekata kandidiranih za izvoz, EK provodi internu proceduru za uvrštavanje ovih objekata na ranije spomenuti popis. Posredstvom kontakt tačaka imenovanih za ove svrhe, EK obavještava sve države članice o svakom novom ili ažuriranom popisu objekata koje dostavi nadležno tijelo treće zemlje. Državama članicama ostavlja se rok od 20 radnih dana od Komisijine obavijesti da razmotre novi ili ažurirani popis objekata iz trećih zemalja i po potrebi ulože prigovor na isti. Ukoliko u ovom roku nijedna država članica ne uloži prigovor, EK javno objavljuje popis objekata, a uvoz iz ovih objekata dopušta se po isteku 10 radnih dana od dana na koji EK objavi popis (*član 12.4.a.b.*). Iz ovog proizlazi da se konačno odobravanje uvoza može prolongirati do konačne odluke odgovarajućeg odijela Stalnog odbora za lanac ishrane i zdravlje životinja u slučaju prigovora dostavljenog EK u okviru redovne procedure. Popisi objekata se objavljuju na službenim stranicama DG SANTE-a obzirom da EK ima obavezu da najnovije verzije svih popisa objekata iz trećih zemalja iz kojih je uvoz dopušten, učini dostupnim javnosti.

Međutim, ukoliko najmanje jedna država članica dostavi pisane primjedbe ili ako EK smatra da je popis neophodno izmijeniti u svjetlu relevantnih informacija kao što su izvještaji EU o inspekcijama ili obavijesti u okviru RASFF-a, EK obavještava o ovome sve države članice, a pitanje delegira odgovarajućoj sekciji Stalnog odbora za lanac ishrane i zdravlje životinja (*Član 12.(4.c.)*). Tumačenje ovog stava moglo bi ići u pravcu da je na inicijativu države članice ili EK, uvoz iz jednog ili više objekata treće zemlje ili treće zemlje u cjelini moguće privremeno obustaviti samo pod uslovom da postoje validni argumenti u vidu rezultata veterinarskih kontrola na granici i kontrola nakon puštanja u promet na tržište EU te ne i prije nego se pošiljke iz trećih zemalja uvezu u EU, kao što je bio slučaj sa BiH i prigovorom R. Hrvatske.

Stoga je važno za treću zemlju da osigura efikasnost i djelotvornost sistema službenih kontrola svih proizvoda životinjskog porijekla, što je „*conditio sine qua non*“ za odobrenje uvoza u EU. Službene kontrole moraju biti u cijelosti efikasne za sve proizvode, neovisno o vrsti ili porijeklu istih. Parcijalna rješenja za uspostavu učinkovitog lanca komande u sistemu službenih kontrola hrane su neodrživa i sa aspekta zaštite zdravlja ljudi, potrošača, životinja i okoliša neprihvatljiva.

3.4. Odnos Evropske komisije i nadležnih institucija u trećim zemljama

Proces odobravanja uvoza proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja u EU najslikovitije odražava odnose EK i nadležnih institucija treće zemlje, kao i očekivanja EU od treće zemlje u cjelini. EK, tačnije FVO-a u toku kontrola u trećoj zemlji ocjenjuje usklađenost zakonodavstva te zemlje sa *acquis*-em EU i organizaciju i rad institucija u mreži hrane, a posebno organizaciju i efikasnost sistema službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla. S druge strane, nadležna institucija u trećoj zemlji nadzire subjekte u poslovanju sa hranom i ocjenjuje usklađenost uslova u objektima sa domaćim propisima ili propisima EU te izdavanjem certifikata o zdravstvenoj ispravnosti pošiljke namijenjene izvozu u EU garantuje da su svi uslovi propisani *acquis*-em u vezi sa pošiljkom ispunjeni. Međutim, institucije u trećoj zemlji odgovorne su za sve elemente sistema, ne samo za nadzor u objektima kandidiranim za izvoz, nego i za službene kontrole u međunarodnom i domaćem prometu, sistem identifikacije i kontrole kretanja životinja, uslove na farmama životinja za proizvodnju sirovina, stočnu hranu, zdravlje životinja, javno zdravlje itd. Stoga EU očekuje da cjelokupni sistem bude učinkovit i da rezultira stanjem koje je istovjetno stanju u slučaju primjene EU propisa. Uz ovo, kada su nadležnosti fragmentirane obično neće biti riječi o jednoj nadležnoj instituciji, nego više nadležnih institucija te stoga EU svojim propisima zahtjeva

postojanje centralnog nadležnog tijela koje bi trebalo imati stvarna ovlaštenja u pogledu nadzora nad sveukupnim sistemom, uključujući i objekte kandidirane za izvoz.

Odlike dobro funkcionirajućeg sistema sigurnosti hrane su jasna podjela nadležnosti institucija koji čine ovaj sistem, ustavom i zakonom uspostavljeni mehanizmi saradnje, koordinacije i nadzora nad sveukupnim sistemom, jasne obaveze i odgovornosti te razvoj znanja svih službenika uključenih u sistem sigurnosti hrane, naročito sistem službenih kontrola. Iako su subjekti u poslovanju sa hranom odgovorni za zdravstvenu ispravnost hrane koju proizvode, prerađuju ili distribuiraju na domaćem i inostranom tržištu, u odnosima sa EU centralno nadležno tijelo u trećoj zemlji posreduje kao garant da su svi uslovi u pogledu zdravstvene ispravnosti pošiljke proizvoda životinjskog porijekla namijenjene tržištu EU ispunjeni. *Acquis* EU koristi termin „nadležno tijelo“ ili „centralno nadležno tijelo“ kako bi uputilo na potrebnu administrativnu strukturu, ali ostavlja prostor trećoj zemlji da uredi sistem u skladu sa svojim ustavnim okvirom i zakonskim specifičnostima te ujedno obavezuje treću zemlju da odluči koja će institucija u sistemu biti odgovorna za učinkovito provođenje zakonodavstva vezano za proizvode životinjskog porijekla i izvoz istih u EU.

4. Uslovi za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda porijeklom iz trećih zemalja u EU

Procedure i opšti uslovi za uvoz proizvoda životinjskog porijekla primjenjuju se na sve proizvode životinjskog porijekla, pa time i na mlijeko i mliječne proizvode. Informacije i status zemlje po pitanju zdravlja životinja i javnog zdravlja se sagledavaju u kontekstu vrste proizvoda životinjskog porijekla koje treća zemlja želi izvoziti u EU.

Uslovi za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda porijeklom iz trećih zemalja u EU, sadržani su u opštim propisima EU o hrani i hrani za životinje kao i posebnim propisima za uvoz sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih prehrani ljudi, od kojih ističemo:

- Uredbu (EZ) br. 178/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. januara 2002. o utvrđivanju opštih načela i uslova zakonodavstva o hrani, osnivanju Evropske agencije za sigurnost hrane i utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane;
- Uredbu (EZ) br. 852/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o higijeni hrane;
- Uredbu (EZ) br. 853/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog porijekla;
- Uredbu (EZ) br. 882/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. o službenim kontrolama koje se provode radi provjeravanja poštovanja propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja;
- Uredbu (EZ) br. 854/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila o utvrđivanju posebnih pravila organizacije službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih prehrani ljudi te
- Uredbu Komisije (EU) br. 605/2010 od 2. jula 2010. o uslovima zdravlja životinja i javnog zdravlja te uslovima veterinarskog certificiranja za unošenje sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih prehrani ljudi u Evropsku uniju;
- Uredbu Komisije (EZ) br. 2073/2005 od 15. novembra o mikrobiološkim kriterijima za hranu i
- Direktivu Vijeća (EZ) br. 2002/99 od 16. decembra o utvrđivanju uslova za zdravlje životinja u procesu proizvodnje, prerade, distribucije i unošenja proizvoda životinjskog porijekla za ljudsku upotrebu.

Na snazi je i veći broj propisa kojima se uređuju zahtjevi zdravlja životinja i javnog zdravlja u kontekstu uvoza proizvoda životinjskog porijekla u EU kao i nacionalni propisi država članica glede uvoza određenih proizvoda životinjskog porijekla. Uslove za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u EU sadržane u navedenim propisima možemo podijeliti na dvije grupe: opšte koje se primjenjuju na sve proizvode životinjskog porijekla, uključujući mlijeko i mliječne proizvode te specifične koje se isključivo odnose na sirovo mlijeko i mliječne proizvode.

4.1. Opšti uslovi za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz trećih zemalja u EU

Uredba (EZ) br.178/2002 propisuje da hrana i hrana za životinje koja se uvozi u EU sa ciljem stavljanja na tržište EU mora udovoljavati zahtjevima *acquis*-a EU o hrani ili uslovima koje EU barem priznaje istovjetnim *acquis*-u ili ako postoje posebni ugovori između EU i države izvoznice, zahtjevima koji su sadržani u tom ugovoru (**član 11.**). Hranu i hranu za životinje koja je nesigurna u smislu da je štetna za zdravlje i neprikladna za prehranu ljudi ili životinja nije dozvoljeno stavljati na tržište EU, za što je odgovoran subjekat u poslovanju sa hranom iz EU koji takve pošiljke uvozi i subjekat u poslovanju sa hranom iz treće zemlje koji otprema ove pošiljke. Ova opšta odredba iz člana 11. Uredbe primjenjuje se i na mlijeko i mliječne proizvode namijenjene ishrani ljudi.

Uredba (EZ) br. 852/2004 o higijeni hrane u **članu 10** propisuje da, u odnosu na higijenu hrane iz uvoza, odgovarajući zahtjevi zakonodavstva o hrani navedeni u članu 11. Uredbe (EZ) br. 178/2002, uključuju i zahtjeve utvrđene članovima 3-6. Poglavlja II – *Obaveze subjekata u poslovanju sa hranom* ove Uredbe. U skladu sa odredbama navedenog poglavlja subjekti u poslovanju sa hranom iz trećih zemalja moraju osigurati da sve faze proizvodnje, prerade i distribucije hrane, koje su pod njihovom kontrolom udovoljavaju opštim i specifičnim uslovima EU o higijeni hrane te posebnim zahtjevima o higijeni hrane životinjskog porijekla. Subjekti u poslovanju sa hranom dužni su uspostaviti, provoditi i održavati trajni postupak ili postupke temeljene na načelima sistema HACCP-a (*Analiza rizika i kritične kontrolne tačke*) te surađivati sa nadležnim tijelima treće zemlje u pogledu vršenja službenih kontrola, registracije i odobrenja za rad. U Prilogu I i II, ove Uredbe navedeni su opšti higijenski zahtjevi za subjekte u poslovanju sa hranom na nivou primarne proizvodnje i prerade.

Uredbom (EZ) br. 853/2004 o pravilima higijene hrane životinjskog porijekla, u kontekstu mlijeka i mliječnih proizvoda, utvrđeni su opšti uslovi uvoza u EU proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja (*članovi 5-7.*) te posebna pravila za sirovo mlijeko, kolostrum, mliječne proizvode i proizvode od kolostruma (*Prilog III, Odjeljak IX*), u skladu sa kojima trebaju biti i pošiljke koje potiču izvan EU.

Ako ih primijenimo na mlijeko i mliječne proizvode, opšte uslove za uvoz proizvoda životinjskog porijekla, propisane članovima 5., 6. i 7. ove Uredbe, možemo sumirati na sljedeći način:

- mlijeko i mliječni proizvodi mogu se uvoziti u EU samo iz treće zemlje koja je na listi trećih zemalja odobrenih za uvoz ovih proizvoda u EU. *Prilog I Uredbe (EU) br. 605/2010* daje popis trećih zemalja ili njihovih dijelova iz kojih je odobreno unošenje pošiljki sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda u EU, uz navođenje vrste termičke obrade koja se zahtijeva za takve proizvode. Stavljanje treće zemlje na odgovarajuće liste zemalja odobrenih za uvoz prema tipu mlijeka i mliječnih proizvoda (sirovo, pasterizirano, sterilizirano) znači da su kontrole FVO-a provedene u toj zemlji pozitivno ocijenile sistem službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda, usklađenost i provođenje zakonodavstva u ovoj oblasti te učinkovitost rada i koordinaciju nadležnih institucija treće zemlje kao i da su svi uslovi javnog zdravlja i zdravlja životinja ispunjeni;
- mlijeko i mliječni proizvodi mogu se uvoziti u EU samo ukoliko potiču iz objekata koje se nalaze na listi objekata trećih zemalja odobrenih za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda koja se objavljuje na službenim stranicama DG SANTE-a, u skladu sa procedurama iz člana 12. Uredbe (EZ) br. 854/2004. Stavljanje objekata za proizvodnju mlijeka i mliječnih proizvoda na listu objekata odobrenih za uvoz u EU znači da dati objekti ispunjavaju uslove propisane zakonodavstvom EU ili zakonodavstvom treće zemlje koje se smatra istovjetnim *acquis*-u EU;
- mlijeko i mliječni proizvodi koji se uvoze u EU moraju biti higijenski ispravni i u skladu sa svim relevantnim propisima EU kojima se reguliše uvoz proizvoda životinjskog porijekla iz trećih zemalja, ispravno označeni u pogledu zdravstvene ispravnosti i sa ispravnom identifikacijskom oznakom proizvoda;
- pošiljke mlijeka i mliječnih proizvoda koje se uvoze u EU iz trećih zemalja moraju pratiti odgovarajući certifikati i isprave koje izdaje nadležno tijelo treće zemlje, a kojima se potvrđuje da su svi relevantni uslovi EU u pogledu zdravstvene ispravnosti pošiljke, zdravlja životinja i javnog zdravlja koji se dovode u vezu sa ovim proizvodima ispunjeni. Modeli certifikata koji trebaju pratiti

pošiljku mlijeka i mliječnih proizvoda u odnosu prema vrsti termičke obrade dati su u Prilogu II Uredbe (EU) br. 605/2010;

- mlijeko i mliječni proizvodi koji se uvoze u EU moraju proći odgovarajuće službene kontrole pri ulasku na teritoriju EU, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 854/2004 te se moraju uvesti preko tačno određenih graničnih prijelaza na kojima se nalaze granične inspeksijske postaje. U slučaju BiH, uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u EU može se odvijati isključivo preko GP Gradiška i GP Bijaca.

4.2. Specifični uslovi za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u EU

U Prilogu III, Odjeljku IX Uredbe (EZ) br. 853/2004 utvrđeni su specifični zahtjevi za mlijeko i mliječne proizvoda, bez obzira na zemlju porijekla, a odnose se na:

- primarnu proizvodnju sirovog mlijeka i kolostruma u smislu: zdravstvenih zahtjeva za proizvodnju sirovog mlijeka i kolostruma, higijene na farmama za proizvodnju ovih proizvoda (higijene prostorija i opreme, higijene tokom mužnje, sakupljanja i prijevoza sirovog mlijeka i higijene osoblja) i mikrobioloških kriterija za sirovo mlijeko;
- mliječne proizvode proizvedene od sirovog mlijeka ili mlijeka koje je prošlo određenu termičku obradu u smislu: zahtjeva za temperaturu, termičku obradu i kriterije za sirovo kravlje mlijeko koje se koristi u proizvodnji mliječnih proizvoda;
- pakovanje i ambalažu sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda;
- označavanje u smislu deklaracije na pakovanju koja jasno ukazuje da se radi o sirovom mlijeku ili proizvodu napravljenom od sirovog mlijeka te
- identifikacijsku oznaku u smislu stavljanja broja odobrenja objekta i šifre zemlje na pakiranje.

4.2.1. Mikrobiološki kriteriji za sirovo mlijeko

U pogledu kvalitete mlijeka, subjekti u poslovanju sa hranom iz trećih zemalja dužni su poduzeti postupke kojim će osigurati da mlijeko i mliječni proizvodi koje izvoze na tržište EU udovoljavaju kriterijima EU za sirovo mlijeko u pogledu broja mikroorganizama i somatskih ćelija. Usklađenost sa kriterijima se provjerava na reprezentativnom broju uzoraka prikupljenih na poljoprivrednom gazdinstvu, za što je također odgovoran subjekat u poslovanju sa hranom koji proizvodi/sakuplja/prerađuje mlijeko ili nadležne institucije u domenu provođenja nacionalnog programa kontrole.

Sirovo mlijeko koje se uvozi u EU, a namijenjeno je ishrani ljudi kao i sirovo mlijeko upotrijebljeno u proizvodnji mliječnih proizvoda mora udovoljavati sljedećim kriterijima propisanim u Dijelu III, Poglavlja I, Odjeljka IX, Priloga III Uredbe (EZ) br. 853/2004:

a) *za sirovo kravlje mlijeko:*

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml)	≤ 100 000 (*)
Broj somatskih stanica (u 1 ml)	≤ 400 000 (**)

(*) Geometrijski prosjek tokom dvomjesečnog razdoblja, s najmanje dva uzorka mjesečno;

(**) Geometrijski prosjek tokom tromjesečnog razdoblja, s najmanje jednim uzorkom mjesečno, osim ako nadležno tijelo (EU) odredi drugu metodologiju s obzirom na sezonska odstupanja u količinama proizvodnje

b) *za sirovo mlijeko drugih vrsta*

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml)	≤ 1 500 000 (*)
---	-----------------

(*) Geometrijski prosjek tokom dvomjesečnog razdoblja, s najmanje dva uzorka mjesečno

c) *za sirovo mlijeko drugih vrsta namijenjeno proizvodnji proizvoda postupkom koji ne uključuje toplinsku obradu*

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml)	≤ 500 000 (*)
---	---------------

(*) Geometrijski prosjek tokom dvomjesečnog razdoblja, s najmanje dva uzorka mjesečno

Sirovo mlijeko iz trećih zemalja ne smije sadržavati ostatke antibiotika u količinama koje premašuju nivo dopuštene zakonodavstvom EU za svaku pojedinačnu tvar ili zbirnu količina ostataka antibiotskih tvari koja premašuje najveću dopuštenu vrijednost (vidi: Prilog I. i III. Uredbe (EEZ) br. 2377/90). U ovom kontekstu treba istaći važnu ulogu laboratorija, kao dijela sistema službenih kontrola. Zemlja mora imati mrežu ovlaštenih i referentnih laboratorija, adekvatno opremljenih za vršenje ispitivanja u skladu sa metodama primjenjivim u EU, kako bi rezultati analiza bili uporedivi i pouzdani. Drugi važan element je pravovremeno izvještavanje subjekata u poslovanju sa hranom i nadležnih institucijama o rezultatima pretraga.

5. Uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda porijeklom iz BiH u EU

5.1. Zahtjev za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH u EU

Ured za veterinarstvo BiH je u novembru 2010. godine dostavio DG SANTE-u službeni zahtjev za izvoz određenih proizvoda životinjskog porijekla u EU, između kojih i mlijeka i mliječnih proizvoda. U odgovoru na zahtjev, EK ukazala je na Uredbu (EU) br. 605/2010, naročito Prilog I u kojem je sadržan popis trećih zemalja iz kojih je uvoz pošiljki mlijeka i mliječnih proizvoda odobren, uz navođenje vrste termičke obrade koja se zahtijeva za takve proizvode. BiH je u skladu sa ovim popisom, od 1995. godine¹ na listi trećih zemalja iz kojih je uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda moguć isključivo ukoliko su mlijeko i mliječni proizvodi podvrgnuti jednom od alternativnih postupaka termičke obrade na visokim temperaturama, navedenih u članu 4. Uredbe.

Uvrštavanje BiH na ovaj popis je bilo u skladu sa procjenom rizika za termički obrađeno mlijeko gdje utvrđeni rizik nije zahtijevao niti opravdavao prethodnu kontrolu EK. Međutim, kontrola FVO morala je biti provedena imajući u vidu sveukupna iskustva EK sa procesom odobravanja uvoza drugih proizvoda životinjskog porijekla iz BiH u EU, naročito u vezi sa zakonodavstvom, nadležnostima institucija u mreži hrane i hrane za životinje, te službenim kontrolama.

Poslije novembra 2010. godine, inicijativa za odobravanje uvoza termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda obnovljena je tokom tehničkih sastanaka zajedničkih tijela za provođenje Privremenog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane i Bosne i Hercegovine, sa druge strane², u prvoj polovini 2012. godine, a pristupanje R. Hrvatske EU intenziviralo je dijalog BiH i EK na ovu temu. Ured za veterinarstvo BiH je već u decembru 2012. godine dostavio DG SANTE-u zahtjev za dolazak inspekcije FVO-a, u cilju ocjene sistema službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih izvozu i odobravanja uvoza termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda u EU.

Ovom koraku prethodilo je nekoliko događaja koji su motivirali institucije u BiH na podnošenje zahtjeva u ovom periodu. Naime, dva mjeseca ranije Vijeće ministara BiH usvojilo je set propisa o higijeni i

¹ Pogledati: Commission Decision of 27 July 1995 drawing up a provisional list of third countries from which Member States authorize imports of milk and milk based products and revoking Decision 94/70/EC

² „Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori“ br. 5/08

službenim kontrolama hrane i hrane za životinje te mikrobiološkim kriterijima za hranu, koji su bili predmet usklađivanja sa propisima koje čine tzv. higijenski paket EU (*vidi poglavlje 2.*). Usvajanjem higijenskog paketa, zvanično je potvrđen dogovor o rješavanju pitanja pozitivnog sukoba nadležnosti Ureda za veterinarstvo BiH i Agencije za sigurnost hrane BiH u vezi sa proizvodima životinjskog porijekla. Početkom marta iste godine završena je inspeksijska posjeta FVO-a sektoru peradarstva koja je rezultirala izvještajem sa nizom preporuka u pogledu organizacije službenih kontrola u skladu sa zahtjevima EU u ovom sektoru. Nedugo zatim, na radionici u organizaciji TAIEX-a (Tehnička pomoć i razmjena informacija) nadležne institucije u BiH su sa ekspertima iz EU dogovorili deset aktivnosti za uspostavljanje horizontalnog okvira za službene kontrole hrane i hrane za životinje u BiH u skladu sa Uredbom (EZ) br. 882/2004, te je utvrđen vremenski okvir za njihovo provođenje. U međuvremenu, stručnjaci iz EU posjetili su objekte za proizvodnju i preradu mlijeka koje imaju potencijal za izvoz u smislu udovoljavanja zahtjevima EU te su pozitivno ocijenjeni higijenski uslovi i prakse primijenjene u ovim objektima. Najzad, krajem 2011. godine R. Hrvatska, čije je tržište bilo primarno izvozno tržište za proizvođače mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH, potpisala je Ugovor o pristupanju EU, a Evropsko vijeće najavilo je 01. juli 2013. godine kao datum njenog ulaska u Uniju.

Slijedom zahtjeva za dolazak inspekcije FVO-a, EK je na IV sastanku Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, u februaru 2013. godine predala institucijama u BiH pred-misijski upitnik, a potom i dodatna pitanja. U međuvremenu, glavne preporuke EK sa sastanka zajedničkih tijela za provođenje PS/SSP-a potencirale su pripremu i usvajanje zakonskih rješenja u oblasti sigurnosti hrane i veterinarstva koja bi osigurala jasnu podjelu nadležnosti institucija u mreži hrane te učinkoviti lanac komande u sistemu službenih kontrola za sve proizvode biljnog i životinjskog porijekla. Ovo su i institucije BiH prepoznale kao prioritete u Mapi puta za izvoz proizvoda biljnog i životinjskog porijekla, koju je Vijeće ministara BiH usvojilo ranije, u 2010. godini.

5.2. Uspostavljanje lanca komande kojim se zadovoljavaju uslovi za izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka porijeklom iz BiH u EU

Sistem službenih kontrola hrane i hrane za životinje u BiH je fragmentiran, kao i sistem sigurnosti hrane uopšte, sa velikim brojem institucija koje često nisu dobro koordinirane, sa nadležnostima koje se preklapaju na horizontalnom i vertikalnom nivou kao posljedica zakonskih rješenja koja često nisu usklađena i između kojih ne postoji jasna hijerarhija, što otežava njihovu primjenu u praksi. Usvajanje higijenskog paketa je postavilo temelje za rješavanje ovih pitanja, ali ih nije riješilo niti ih može riješiti bez izmjene postojećeg zakonskog okvira u zemlji u oblasti sigurnosti hrane i veterinarstva, uključujući i entitetsko i kantonalno zakonodavstvo.

U trgovinskim odnosima sa EU najvažnije otvoreno pitanje bilo je i dalje je uspostava vertikalnog lanca komande sa utvrđenim centralnim nadležnim tijelom sa stvarnim i u praksi potvrđenim ovlaštenjima za upravljanje cijelim lancem i ovlaštenjem da u odnosima sa EU pruži garancije da je zakonodavstvo u BiH usklađeno sa *acquis*-em EU te da se na odgovarajući način provodi. Naime, u prethodnim inspekcijama FVO-a u sektoru peradarstva, analizom zakonodavstva i stanja na terenu, ocijenjeno je da Ured za veterinarstvo BiH nema ulogu centralnog nadležnog tijela u sistemu službenih kontrola hrane i hrane za životinje u BiH, što je predstavljalo prijetnju i za ishod kontrolne posjete FVO-a sektoru mljekarstva. Naime, Ured za veterinarstvo BiH ima stvarna ovlaštenja za nadzor nad radom graničnih veterinarskih inspektora, dok su veterinarske kontrole u domaćem prometu nadležnost entitetskih, kantonalnih i institucija Brčko distrikta BiH. Iako svjesni navedenih otvorenih pitanja, a istovremeno nastojeći anticipirati posljedice nemogućnosti izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda u R. Hrvatsku nakon 01. jula 2013. godine (kao i u ostale države članice EU), institucije u BiH inzistirale su na dolasku inspekcije FVO-a.

Kako su iskustva EK u pogledu ocjene funkcionisanja sistema službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla u BiH bila negativna, a dogovor na tehničkom nivou o novom Zakonu o hrani i Zakonu o veterinarstvu još uvijek neizvjestan, rješenje za uspostavljanje vertikalnog lanca komande u službenim kontrolama mlijeka i proizvoda od mlijeka, osmišljeno je u formi Protokola o uspostavljanju

komandnog lanca kojim se zadovoljavaju uslovi EU za uvoz u EU mlijeka i proizvoda od mlijeka porijeklom iz BiH.

Protokol su potpisali 17. jula 2013. godine ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i entitetski ministri poljoprivrede, a odobrili su ga svojim potpisom i premijeri svih 10 kantonalnih vlada te gradonačelnik Brčko distrikta BiH. Protokol je tretirao isključivo lanac komande u sistemu službenih kontrola objekata kandidiranih za izvoz termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda, kontrola i certificiranja pošiljki ovih proizvoda namijenjenih izvozu u EU i kontrola farmi koje snabdijevaju odobrene mljekare sirovim mlijekom.

Protokol je imao za cilj uspostavljanje vertikalnog lanca komande za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u EU kroz političku odluku da se Uredu za veterinarstvo, do usvajanja novog Zakona o hrani i Zakona o veterinarstvu na državnom nivou, osiguraju uslovi da djeluje kao centralno nadležno tijelo za organizaciju službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih tržištu EU. Protokolom je uveden i termin lokalnog nadležnog tijela, koje podrazumijeva kantonalne veterinarske inspektore u F BiH te republičke inspektore u RS-u.

Kako bi se ovo postiglo, odnos centralnog i lokalnog nadležnog tijela bio je uređen ugovorima o saradnji koje je Ured za veterinarstvo BiH potpisao sa svim lokalnim nadležnim tijelima koja vrše inspeksijske kontrole u objektima odobrenim za izvoz. Ugovorima o saradnji uređeni su međusobna prava i obaveze ugovornih strana, zakonodavstvo na državnom nivou koje lokalno nadležno tijelo mora primjenjivati u svom radu u objektima kandidiranim za izvoz, izvještavanje o provedenim inspeksijskim kontrolama, nadzor nad radom lokalnog nadležnog tijela, financiranje službenih kontrola koje izvrši lokalno nadležno tijelo te metode i principi vršenja inspeksijskih kontrola. Sredstva za financiranje inspeksijskih kontrola u vezi sa objektima odobrenim za izvoz i pošiljkama mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih izvozu, koje provode lokalna nadležna tijela bila su osigurana iz Budžeta institucija BiH i međunarodnih obaveza.

Smisao Protokola i ugovora o saradnji je bio da lokalno nadležno tijelo odgovora direktno Uredu za veterinarstvo za dio poslova koji se odnosi na vršenje inspeksijskog nadzora u objektima odobrenim za izvoz i na farmama koje ovim objektima isporučuju sirovine te za nadzor i certifikaciju pošiljki mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih izvozu u EU. Ovo se namjeravalo postići podnošenjem mjesečnih izvještaja o provedenim inspekcijama i primjenom planova i smjernica koje je centralno nadležno tijelo imalo obavezu dostaviti lokalnom nadležnom tijelu. Ured za veterinarstvo BiH imao je obavezu nadzirati rad lokalnih nadležnih tijela kroz redovne kontrole (najmanje jednog godišnje), kako bi potvrdio provođenje svih ugovorenih aranžmana sa lokalnim nadležnim tijelom.

Model vertikalnog lanca komande uspostavljen Protokolom, zajedno sa procedurama odobravanja objekata i postupcima certifikacije, bio je predmet ocjene FVO-a, da bi akcionim planom za ispunjavanje preporuka iz Izvještaja o provedenoj reviziji, bilo predviđeno njegovo povlačenje sa snage, kao i ugovori sa lokalnim nadležnim tijelima. Iako pripremljen na osnovu sličnih rješenja u državama članicama EU i potpisan u dobroj vjeri, Protokol se nije pokazao učinkovitim modelom organizacije službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda. Razlog ovome je što se na osnovu „*ad hoc*“ političkog dogovora, ali bez čvrste odlučnosti da se aranžmani definisani Protokolom u praksi potpuno primjene, nastojalo urediti isključivo pitanje izvoza proizvoda termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda, izolovano od ostalih elemenata sistema, kao što su: identifikacija i kontrola kretanja životinja i usklađivanje podataka u različitim registrima farmi i životinja koji se vode na državnom i entitetskom nivou te na svakoj pojedinačnoj farmi; kontinuirani programi obuke veterinarskog osoblja o *acquis*-u EU, naročito veterinarskih inspektora na nižim nivoima vlasti koji su i nosioci službenih kontrola u objektima odobrenim za izvoz; službene kontrole hrane za životinje; adekvatnost kontrola na granici; nadležnosti institucija u mreži hrane; usklađenost i hijerarhija u primjeni propisa i sl.

Uz ovo, Protokol je potpisan u julu 2013. godine, a kontrola FVO-a je organizovana u januaru 2014. godine te period od pet mjeseci nije bio dovoljan da Protokol u potpunosti zaživi, što možemo dovesti u vezi i sa neblagovremenim prethodnim pripremama za njegovo provođenje.

5.3. Revizijska posjeta Ureda za hranu i veterinarstvo

U periodu od 21. do 31. januara 2014. godine, inspektori FVO-a izvršili su reviziju sistema službenih kontrola u sektoru mlijeka u BiH sa ciljem odobravanja uvoza u EU termički obrađenog mlijeka i zrelog sira iz BiH, a koji se bazirao na potpisanom Protokolu.

Revizorski tim FVO-a posebno je ocijenio:

- a) zakonodavstvo i organizaciju nadležnih institucija;
- b) zdravstveni status životinja;
- c) odobravanje i stavljanje na liste objekata za izvoz;
- d) službene kontrole subjekata u poslovanju sa hranom na nivou objekta;
- e) registraciju farmi, identifikaciju i kontrolu kretanja životinja;
- f) primjenu pravila higijene za proizvodnju mlijeka i službene kontrole;
- g) laboratorijske službe te
- h) službenu certifikaciju.

Završni sastanak održan je 31. januara 2014. godine kada su predstavljeni preliminarni zaključci do kojih je revizorski tim FVO-a došao tokom posjete institucijama i objektima za proizvodnju i preradu mlijeka i mliječnih proizvoda.

5.3.1. Izvještaj o provedenoj reviziji i akcioni plan

Nacrt izvještaja o provedenoj reviziji dostavljen je na komentare Uredu za veterinarstvo BiH u martu 2014. godine, a završni izvještaj je objavljen na službenim stranicama FVO-a, 08. avgusta 2014. godine. Uz Izvještaj je dostavljen i akcioni plan sa preporukama za otklanjanje uočenih nedostataka. Zaključci po svakoj od tačaka revizije nisu davali prostora za ohrabrenje i nagovještavali su neophodnost iznalaženja drugih rješenja u odnosu na ona predložena Protokolom.

U sumarnoj ocjeni inspektori FVO naveli su da organizacija službenih kontrola koja je bila predmet revizije nije ni efikasna ni učinkovita. U toku posjete uočeno je da ne postoje detaljna uputstva za vršenje kontrola i da kontrole nisu dosljedne. Zaključeno je da nedostatak efikasnog nadzora i ovlaštenja koji su osnova za provođenje korektivnih mjera, negativno utiče na vršenje kontrola. Najveći problem predstavlja kvaliteta sirovog mlijeka, a količina sirovog mlijeka koja se proizvede na farmama ne može pokriti potrebe za proizvodnjom mlijeka namijenjenog izvozu. Sistem identifikacije i registracije životinja nije pouzdan. Ukazano je i na manjkavosti u dinamici realizacije Protokola, obzirom da sva imanja do dolaska inspekcije FVO-a nisu pregledana te da su aktivnosti u pogledu utvrđivanja nepravilnosti na farmama i nadzora nad provođenjem korektivnih radnji počele nedugo prije dolaska inspektora iz EU. U vezi laboratorijskih službi, zaključeno je da su laboratorije tehnički opremljene za vršenje kontrole sirovog mlijeka, ali i da postoje nedostaci u izvještavanju subjekata u poslovanju sa hranom i nadležnih tijela o rezultatima, što onemogućava učinkovito vršenje kontrola. Ukazano je da certifikacija pošiljki za izvoz nije pouzdana, obzirom da se ovjeravaju netačne izjave u kojima se navode da mliječni proizvodi koji se izvoze u druge zemlje zadovoljavaju relevantne uslove EU (*DG SANTE, Final report*).

Akcioni plan dostavljen uz nacrt izvještaja o provedenoj reviziji sadrži šest preporuka na koje su institucije u BiH imale obavezu odgovoriti u predviđenim rokovima. Aktivnosti koje su nadležne institucije u BiH predlagale u svrhu adresiranja preporuka morale su biti ocijenjene kao zadovoljavajuće, kako bi FVO odobrio akcioni plan kao osnovu za korigiranje zatečenog stanja i donošenje odluke o odobravanju uvoza. Za svaku od preporuka bilo je neophodno definisati aktivnosti i rokove za provođenje istih.

Za razliku od sličnih akcionih planova u prošlosti vezanih za provedene inspekcije FVO-a u zemlji, odobravanje akcionog plana za mlijeko je bilo otežano imajući u vidu da predložene aktivnosti nadležnih institucija za ispunjavanje pojedinih preporuka u više navrata nisu bile ocijenjene kao zadovoljavajuće te ih je bilo potrebno suštinski korigovati u skladu sa komentarima FVO-a, a naročito preporuku u vezi

organizacije i jačanja sistema službenih kontrola, koja je i najvažnija preporuka. Tako su odgovori institucija u BiH na predložene preporuke u toku 2014. godine dostavljeni tri puta (u aprilu, avgustu i decembru) a u 2015. godini, dva puta, u aprilu i maju. Preporuke FVO date su u tabeli ispod:

Tabela 1: Preporuke FVO u vezi organizacije službenih kontrola mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih tržištu EU (DG SANTE, Final report ³)	
1.	<i>Ojačati organizaciju službenih kontrola, njihove ovlasti, nadzor kojim su podvrgnute i nadležnosti za učinkovito provođenje zakonodavstva koje se primjenjuje, a u cilju osiguranja usklađenosti ili istovjetnosti sa relevantnim zahtjevima EU za proizvodnju mliječnih proizvoda namijenjenih izvozu u EU.</i>
2.	<i>Osigurati da osoblje koje vrši službene kontrole u objektima za preradu mlijeka i farmama za proizvodnju mlijeka te osoblje odgovorno za procedure certifikacije posjeduje dovoljno znanja o zahtjevima utvrđenim u Tačkama II.1 i II.2. UHT modela certifikata EU za izvoz mliječnih proizvoda u EU.</i>
3.	<i>Uspostaviti dokumentovane kontrolne procedure za službene kontrole u objektima za preradu mlijeka i na farmama za proizvodnju mlijeka, kako bi se potvrdila ispunjenost zahtjeve utvrđenih u tačkama II.1 i II.2. UHT modela certifikata EU za izvoz mliječnih proizvoda u EU;</i>
4.	<i>Osigurati da samo oni objekti za proizvodnju mlijeka, koji zajedno sa farmama za proizvodnju mlijeka od kojih dobavljaju sirovo mlijeko, ispunjavaju relevantne zahtjeve EU, budu na listi objekata odobrenih za izvoz, kako je utvrđeno u članu 12. Uredbe (EZ) br. 854/2004;</i>
5.	<i>Osigurati da farme za proizvodnju mlijeka bivaju podvrgnute inspekciji u skladu sa zahtjevima utvrđenim u tački II.1. UHT modela certifikata za mlijeko navedenog u Dijelu 2. Priloga II Uredbe (EU) br. 605/2010 te da sirovo mlijeko upotrijebljeno u procesu proizvodnje mliječnih proizvoda ispunjava zahtjeve utvrđene u tački II.2. navedenog certifikata.</i>
6.	<i>Preduzeti mjere kako bi se osiguralo da se primjenjuju principi certifikacije istovjetni onima utvrđenima u Direktivi Vijeća br. 96/1993.</i>

U cilju adresiranja 1. preporuke nadležne institucije pripremile su nacrt novog Zakona o veterinarstvu, kojim su između ostalog predloženi modeli odobravanja i registracije objekata te posebna procedura odobravanja i registracije objekata za izvoz, model organizacije službenih kontrola i nadzora nad istima te postupanja u slučaju identificiranja neusklađenosti sa zahtjevima iz zakonodavstva BiH o hrani i hrani za životinje, a u vezi sa pošiljkama za izvoz u EU.

Usvajanje novog Zakona o veterinarstvu u BiH bit će praćeno izmjenama postojećih zakona u entitetima po hitnoj proceduri. Predloženi modeli osiguravaju Uredu za veterinarstvo BiH da djeluje kao centralno nadležno tijelo u sistemu službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih izvozu u EU. Treba istaći da je adresiranje ove preporuke na navedeni način predloženo u aprilu 2015. godine, a prihvaćeno u maju i junu 2015. godine, nakon što su raniji prijedlozi u vidu pojedinačnih odluka vlada entiteta i pod-zakonskih akata donesenih u skladu sa postojećim okvirom, ocijenjeni nedovoljno učinkovitim.

5.3.2. Odobravanje uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH u EU

FVO je 18. juna 2015. godine potvrdio da su sve aktivnosti za provođenje preporuka iz akcionog plana zadovoljavajuće te je Ured za veterinarstvo BiH pozvan da dostavi popis objekata predloženih za izvoz u EU, što je učinjeno 09. jula 2015. godine. Na popisu su bile četiri mljekare koje su prošle proceduru odobravanja u zemlji: Milkos d.d. iz Sarajeva, Mlijeko produkt d.o.o. iz Kozarske Dubice, Mljekara Livno iz Livna te Megle mljekara d.o.o. iz Bihaća. DG SANTE je nakon provedene procedure u skladu sa članom 12. Uredbe (EZ) br. 853/2004, 13.08.2015. godine objavio popis objekata iz kojih je uvoz pošiljki termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH odobren, a uvoz iz ovih objekata je omogućen od 10. septembra 2015. godine. Vremenski period od dana objavljivanja popisa do dana od kojeg je uvoz odobren je duži od 10 radnih dana, što je protivno procedurama opisanim ranije (*vidi: 3.3.*

³ Odgovor nadležnih institucija u BiH na preporuke iz Akcionog plana koje je FVO ocijenio zadovoljavajućim, dostupan je na službenim stranicama Ureda za veterinarstvo BiH: www.vet.gov.ba

Popis objekata iz trećih zemalja iz kojih je uvoz proizvoda životinjskog porijekla u EU dozvoljen). Do ovog je došlo uslijed prigovora R. Hrvatske dostavljenog nakon protoka roka iz navedenog člana 12., a kojeg je sekcija za kontrolu i uslove uvoza riješila u korist BiH, 09. septembra.

U međuvremenu, još jedna mljekara iz BiH, „Eko sir PUĐA“ d.o.o. iz Livna, prošla je proceduru odobravanja u zemlji te je zahtjev za uvrštavanje ovog objekta na popis objekata odobrenih za uvoz u EU dostavljen DG SANTE-u 06. oktobra 2015. godine. Uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz ove mljekare u EU omogućen je od 26. novembra 2015. godine. Popis objekata iz BiH odobrenih za uvoz termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda u EU, objavljen je na službenim stranicama DG SANTE-a, te je dostupan na linku: https://webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/output/BA/MMP_BA_en.pdf

Nova kontrolna posjeta FVO-a najavljena je za početak 2016. godine i njen cilj će biti ocjena ispunjavana aktivnosti predloženih akcionim planom.

6. Zaključak

Sumirajući nalaze analize o procedurama i uslovima za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz trećih zemalja u EU možemo zaključiti da BiH još uvijek treba raditi na uspostavljanju sistema sigurnosti hrane usklađenog sa zahtjevima EU, neovisno od činjenice da je na državnom nivou veći dio propisa u ovoj oblasti usklađen sa *acquis*-em. Usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em nije sebi svrha i odgovornost za propise ne prestaje činom njihovog tehničkog preuzimanja i usvajanja, jer od navedenog važniji su mehanizmi za provođenje zakonodavstva. U BiH je izazov usklađivanja zakonodavstva u poglavlju 12 i veći, imajući u vidu organizaciju sistema sigurnosti hrane u zemlji, posebno sistema službenih kontrola, a koji su refleksija postojećih ustavnih i zakonskih okvira. Potrebno je naglasiti da je usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em obaveza BiH preuzeta zaključivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju⁴, a ne samo diskreciona mogućnost BiH da kroz ovaj proces unaprijedi svoje izvozne potencijale. Od zemalja kandidata i potencijalnih kandidata, EU ima određena očekivanja koja se mogu svesti na jednu sintagmu - **opredjeljenje za članstvo**, ali suštinsko i strateško opredjeljenje koje će se odraziti ne samo u pisanim rezolucijama i zaključcima organa zakonodavne ili izvršne vlasti nego i spremnosti na ustupke u vezi sa postojećim zakonodavstvom i spremnošću na korjenite reforme.

Za razliku od nekih drugih trećih zemalja, strateško opredjeljenje BiH je članstvo u EU te se odobravanje uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda u EU treba sagledati u svjetlu sveukupnih odnosa BiH i EU proizašlih iz procesa evropskih integracija, na što je EK podsjetila u zaključcima tehničkih konsultacija o poljoprivredi i ribarstvu, u junu 2015. godine. U posljednjem Izvještaju za BiH (nekadašnji Izvještaj o napretku) u području sigurnosti hrane za 2016. godinu, EK je definisala dva prioriteta: usklađivanje sistema službenih veterinarskih i fitosanitarnih kontrola sa evropskim standardima i jačanje administrativnih kapaciteta inspeksijskih službi i laboratorija, što je u biti ponovljena poruka iz prethodnih Izvještaja. Priprema novog Zakona o hrani i Zakona o veterinarstvu je u toku, a od usvajanja ovih propisa zavisi budućnost izvoza proizvoda životinjskog porijekla u EU. Već nekoliko godina su ovi zakoni predmet diskusija u različitim krugovima. Postojeći zakoni o veterinarstvu i hrani iz 2002 i 2004. godine, u vrijeme i u odnosu na okolnosti u kojima su usvojeni, predstavljali su solidnu osnovu za izgradnju sistema usklađenog sa zahtjevima EU, međutim njihova nadogradnja je često bila otežana pozivanjem na ustavne i zakonske nadležnosti, što se odrazilo i na vanjsko-trgovinsku razmjenu. Pristupanje R. Hrvatske EU koja je u okviru CEFTA-e (Srednjoevropski ugovor o slobodnoj trgovini) bila glavni partner BiH u trgovini poljoprivrednim proizvodima, skrenulo je pažnju vlastima u zemlji na sve nedorečenosti i manjkavosti zakonskog i institucionalnog okvira u oblasti sigurnosti hrane na svim nivoima vlasti u zemlji. Pokušaji da se sistem službenih kontrola hrane i hrane za životinje riješi pojedinačnim pod-zakonskim aktima ili samo za određenu grupu proizvoda nisu održivi dugoročno. Također, postojeći zakoni terminima „nadležno tijelo“, bez preciznog navođenja o kojem se tijelu radi u konkretnim slučajevima, ostavljaju prostor za brojne nedoumice u vezi sa stvarnim nadležnostima institucija na terenu. Čak i kada državni zakoni propisuju obavezu institucijama na nivou entiteta, kantona i opština, često mehanizmi za provođenje takvih

⁴ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine, s druge strane; „*Službeni glasnik BiH-Medunarodni ugovori*“ br. 10/08.

odredbi nisu ugrađeni u zakonska rješenja na drugim nivoima vlasti što otežava, a ponekad i onemogućava njihovu provedbu, što je potvrdila i inspekcija FVO-a.

Nesumnjivo je da BiH treba uložiti značajnije napore u procesu usklađivanja zakonodavstva o sigurnosti hrane i veterinarstva sa *acquis*-em EU, ali treba imati na umu da je usklađivanje strateški posao i da u slučajevima decentraliziranih država zahtjeva koordinaciju i dogovor u vezi sa rokovima i obuhvatu usklađivanja. Usklađivanje zakonodavstva u oblasti sigurnosti hrane treba da rezultira primarno u jasnim nadležnostima institucija u mreži hrane i usklađenošću svih važećih zakonskih i pod-zakonskih akata na svim nivoima vlasti u zemlji koji uređuju sistem sigurnosti hrane. Nakon usvajanja novog Zakona o hrani i Zakona o veterinarstvu bit će potrebno revidirati sveukupni zakonski okvir u primjeni u entitetima (uključujući i kantone u Federaciji BiH) i Brčko distriktu BiH, gdje će politička opredijeljenost procesu evropskih integracija i jačanju izvoznih potencijala najviše doći do izražaja. S druge strane, ne smije ostati neprimijećen dosada uloženi napor svih institucija te subjekata u poslovanju sa hranom na izgradnji sistema sigurnosti hrane u skladu sa zahtjevima EU koji je doveo do odobravanja uvoza termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda u EU.

7. Literatura

European Commission.(2010). General guidance on EU import and transit rules for live animals and animal products from third countries. Preuzeto sa http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/index_fr.htm.

European Commission. (2014). Final report on audit carried out in Bosnia and Herzegovina from 21 to 31 January 2014, in order to evaluate the controls over the production and processing of dairy products intended for export to the EU.

Preuzeto sa: http://ec.europa.eu/food/fvo/audit_reports/details.cfm?rep_id=3304.

Protokol o uspostavljanju komandnog lanca kojim se zadovoljavaju uslovi EU za izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka porijeklom iz BiH u EU.

Uredba (EZ) br. 178/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. januara 2002. o utvrđivanju opštih načela i uslova zakonodavstva o hrani, osnivanju Evropske agencije za sigurnost hrane i utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane; OJ L 31/2002.

Uredba (EZ) br. 852/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o higijeni hrane; OJ L 139/2004.

Uredba (EZ) br. 853/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog porijekla; OJ L 139/2004.

Uredba (EZ) br. 882/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. o službenim kontrolama koje se provode radi provjeravanja poštovanja propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja; OJ L 165/2004.

Uredba (EZ) br. 854/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila o utvrđivanju posebnih pravila organizacije službenih kontrola proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih prehrani ljudi; OJ L 139/2004.

Uredba Komisije (EU) br. 605/2010 od 2. jula 2010. o uslovima zdravlja životinja i javnog zdravlja te uslovima veterinarskog certificiranja za unošenje sirovog mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih prehrani ljudi u Evropsku uniju, OJ L 175/2010.

Author: Sandra Memišević

Institution: Directorate for European Integration, Council of Minister of Bosnia and Herzegovina

E-mail: sandra.memisevic@dei.gov.ba

PROCEDURES AND CONDITIONS FOR IMPORT INTO THE EUROPEAN UNION OF MILK AND DAIRY PRODUCTS FROM THIRD COUNTRIES - CASE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract

Trough more than half a century, the European Union (EU) has been engaged in establishing of food safety system characterized by the world's highest food safety standards and absence of their partial appliance in terms of the countries of origin. The introduction of the consignments of food and feed from the third countries on the territory of the EU is allowed only if food and feed meet the requirements of the EU acquis or legislation of the third country, which the EU had assessed as equivalent to the acquis. The conditions for products of animal origin are particularly strict, due to higher risk for consumers, public and animal health associated with these products. This paperwork analyzes primary the procedures and conditions for introduction in the EU the consignments of milk and diary products, as a part of general EU procedures and conditions for introduction of animal origin products originating in the third countries, in the context of Bosnia and Herzegovina (BiH). The following scientific methods are used in the paperwork: methods of deduction, abstraction, synthesis, content analysis and comparative analysis. The main conclusion is that BiH should continue to work on establishing a system of official controls of food and feed, and that "ad hoc" solutions that treat one group of products in the system, are not sustainable in the long term. There is a need for the systematic legal solutions which could response to the requirements of the EU and domestic producers and consumers.

Keywords: EU acquis, UHT milk, conditions, import, export, Food and Veterinary Office (FVO), official controls of food and feed.